

УДК 784.011.26.03

Цитування:

Сунь Юань. Вокальна імпровізація в рок-музиці. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2023. № 4. С. 142–146.

Sun Yuan. (2023). Vocal Improvisation in Rock Music. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 142–146 [in English].

Сунь Юань,*аспірантка**Сумського державного педагогічного університету**імені А. С. Макаренка*<https://orcid.org/0009-0002-0359-8960>*sunyuan@ukr.net***ВОКАЛЬНА ІМПРОВІЗАЦІЯ В РОК-МУЗИЦІ**

Мета роботи – висвітлити особливості вокальної імпровізації в рок-музиці. Охарактеризовано історико-теоретичні аспекти проблеми дослідження, проаналізовано творчість відомих рок-співаків, вокальна імпровізація яких стала невід’ємною часткою їхньої музичної діяльності. Для реалізації поставленої мети використано комплекс **методів**, а саме: загальнонаукові – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація – застосовувалися з метою розробленості проблеми; конкретно-наукові: історико-генетичний та ретроспективний аналіз, в результаті якого з’ясовано становлення та розвиток рок-музики; порівняльно-зіставний аналіз, що використовувався задля окреслення вокальної імпровізації в рок-музиці; біографічний метод, котрий застосовувався з метою аналізу вокальної імпровізації в діяльності відомих рок-вокалістів. **Наукова новизна** полягає в тому, що вперше представлено особливості вокальної імпровізації в рок-музиці. **Висновки.** У статті сфокусовано увагу на понятті «вокальна імпровізація» (процес створення музики голосом без заздалегідь підготовлених музичних або текстових матеріалів), розкрито її сутнісні аспекти у рок-музиці, що криються в особливій напрузі, енергійності, емоційному навантаженні, мелодійності, плавних переходах між нотами, використанні грубого голосу, спеціальних ефектів, таких як ехо, реверберація, вокальні фільтри. Проаналізовано особливості вокальної імпровізації на прикладі творчості Фредді Мерк’юрі (рок-гурт «Квін»), Роберта Планта (рок-гурт «Лед Зепелін»), Стівена Тайлера (рок-гурт «Аеросміт»). З’ясовано, широкий вокальний діапазон, залучення високих нот, спонтанні вокальні фрази та звуки притаманні для Фредді Мерк’юрі («Богемна рапсодія», «Галілео», «Когось любити»). Тоді як сильний, виразний вокал, здатність до варіацій вокальними рифами характеризує Роберта Планта («Ціла купа любові», «Ошелешені та розгублені», «Чорний пес») та Стівена Тайлера («Мрій», «Солодкі емоції», «Мама Кін»). Зосереджено увагу на вокальній імпровізації в рок-музиці початку ХХІ століття, яка вирізняється еклектичністю стилів, використанням технологій, варіаціями текстів.

Ключові слова: вокал, імпровізація, музика, рок, вокальна імпровізація, рок-музика, рок-гурт.

Sun Yuan, Postgraduate Student, Sumy A. S. Makarenko State Pedagogical University

Vocal Improvisation in Rock Music

The purpose of the paper is to highlight the peculiarities of vocal improvisation in rock music. The historical and theoretical aspects of the research problem are characterised, the works of famous rock singers whose vocal improvisation has become an integral part of their musical activity are analysed. **Research methodology.** To achieve this goal, a set of methods was used, namely: general scientific methods – analysis, synthesis, generalisation, systematisation – were used to develop the problem; specific scientific methods: historical-genetic and retrospective analysis, which clarified the formation and development of rock music; comparative and contrastive analysis, which was used to outline vocal improvisation in rock music; biographical method, which was used to analyse vocal improvisation in the activities of famous rock singers. **The scientific novelty** lies in the fact that for the first time the features of vocal improvisation in rock music are presented. **Conclusions.** The article focuses on the concept of “vocal improvisation” (the process of creating music with the voice without pre-prepared musical or textual materials), reveals its essential aspects in rock music, which are hidden in a special tension, energy, emotional load, melody, smooth transitions between notes, the use of a rough voice, special effects such as echo, reverb, vocal filters. The features of vocal improvisation are analysed on the example of the works of Freddie Mercury (rock band “Queen”), Robert Plant (rock band “Led Zeppelin”), Steven Tyler (rock band “Aerosmith”). It has been found that a wide vocal range, the use of high notes, spontaneous vocal phrases and sounds are characteristic of Freddie Mercury (“Bohemian Rhapsody”, “Galileo”, “Someone to Love”). Whereas strong, expressive vocals and the ability to vary vocal riffs characterize Robert Plant (“Whole Lotta Love”, “Dazed and Confused”, “Black Dog”) and Steven Tyler (“Dream”, “Sweet Emotions”, “Mama Kin”). The focus is on vocal improvisation in rock music of the early XXI century, which is characterized by eclectic styles, the use of technology, and variations in lyrics.

Keywords: vocals, improvisation, music, rock, vocal improvisation, rock music, rock band.

Актуальність теми дослідження. Живим, виразним і відвертим жанром в якому співаки демонструють свої почуття та ідеї є рок-музика. Одним із ключових аспектів, котрий робить рок-музику особливою, є вокальна імпровізація. Остання виступає особливим процесом, в якому вокаліст вільно експериментує зі звуками, мелодіями та словами, не обмежуючись заздалегідь написаними текстами чи встановленими мелодіями. Вокальна імпровізація в рок-музиці сприяє розвитку музичної інтуїції, слуху, музичного мислення вокалістів та, в цілому, допомагає співакам розвивати свої музичні здібності, креативність.

Враховуючи емоційний характер рок-музики, вокальна імпровізація додає їй живої та автентичної манери. Більш того, зважаючи на еволюцію та систематичні зміни, які відбуваються в рок-музиці, вокальна імпровізація дозволяє співакам представити власний почерк, синтезувати різноманітні стилі та створити нове звучання на музичній сцені.

Вагоме значення для осмислення проблеми дослідження мають праці вітчизняних вчених, які порушують проблематику музичного мистецтва, зокрема музичної імпровізації (Б. Стецюк), вокальних методик (О. Сбітнева). Аспектно дотичними до проблеми вокальної імпровізації в рок-музиці стали розвідки українських вчених Л. Васильєвої, А. Колодко, фокус уваги яких зорієнтовано на теоретичні основи рок-музики та її культурне значення.

Набувають фундаментальності дослідження іноземних вчених, зокрема Е. Альтенмюллер (E. Altenmüller), котрий висвітлює особливості вокальної техніки в музичному мистецтві; Дж. Монданаро (J. Mondanaro) досліджує традиції щодо вивчення вокальної імпровізації. Вокальна імпровізація для співаків та хорових колективів стала предметом наукового пошуку М. Ворд-Штейнмана (M. Ward-Steinman). Однак представлена кількість наукових праць надає підстави зауважити: вокальна імпровізація в рок-музиці не була предметом цілісного дослідження. Саме тому метою нашої статті стало висвітлення особливостей вокальної імпровізації в рок-музиці.

Виклад основного матеріалу. Досягнення мети дослідження здійснювалося за рахунок комплексу наукових методів, зокрема загальнонаукових (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація), які застосовувалися задля стану розробленості проблеми; конкретно-наукових – історико-генетичний та ретроспективний аналіз, який

дозволив з'ясувати історичні аспекти рок-музики, як жанру, зокрема її становлення та розвиток; порівняльно-зіставний аналіз, біографічний метод, що застосовувалися із метою окреслення вокальної імпровізації в рок-музиці на прикладі відомих рок-вокалістів.

Процес створення музики голосом без заздалегідь підготовлених музичних або текстових матеріалів ми називаємо вокальною імпровізацією. Остання використовує голос як інструмент для творчого виразу, де співак не залежно від передбачуваного або наперед заданого плану, спонтанно створює музику, додаючи окремі ноти, фрази, мелодії та вокальні звуки. Вокальна імпровізація є важливою складовою вокального мистецтва та невід'ємною часткою низки музичних жанрів, зокрема джаз, соул, ритм-енд-блюз, рок тощо [2, 108].

Аналіз та узагальнення надає можливість констатувати, впливовим музичним жанром другої половини ХХ століття стала рок-музика, яка постійно зазнає змін та трансформацій. Як наслідок, рок-музика характеризується тривалою історією свого розвитку. Застосування історико-генетичного та ретроспективного аналізу надають змогу виокремити ключові моменти у розвитку рок-музики. Так, відправною точкою в появі рок-музики (1950 рр.) стало об'єднання різних музичних жанрів, таких як ритм-енд-блюз та рок-н-рол. Вже в 1960 роках музичний світ заповнили британські рок-гурти, зокрема «Бітлз» («The Beatles»), «Роллінг Стоунз» («The Rolling Stones»), «Ті хто» («The Who»), творчість яких визначила звучання та, в цілому, стиль жанру [4, 230].

Нами було з'ясовано, для рок-музики 1960–1970 роки стали періодом своєрідних експериментів та психоделічного звучання. Більш того, набирає обертів один із жанрів рок-музики – хард-рок, представлений такими гуртами як «Лед Зеппелін» («Led Zeppelin») та «Блек Саббат» («Black Sabbath»). Комерційний успіх рок-музики ознаменував появу панк-року, який додав жанру своєрідної агресії і, водночас, простоти [5].

Історико-генетичний аналіз засвідчує, в 1980–1990 роках рок-музика зазнає нового звучання, що пояснюємо появою альтернативного року (гурти «Ар-і-ем» («R.E.M») та «Нірвана» («Nirvana»)). Зазначимо, для рок-музики початок ХХІ століття ознаменував злиття інді-року, поп-панку, імпровізаційного року тощо.

В контексті досліджуваної проблеми вважаємо за вагоме виокремити особливості

рок-музики, які криються в музичних інструментах, вокалі, текстах пісень тощо. Так, ключовими інструментами в рок-музиці є електронні гітари, рифи та соло яких створюють характерний звук жанру. Важливою складовою рок-музики є ритм, котрий, як правило, забезпечується барабанами, бас-гітарою та перкусією. Варто наголосити, рок-пісні мають глибокі тексти, які фокусуються на соціальній, політичній, особистісній тематиці. Встановлено, рок-музика відзначається сильним та емоційно-насиченим вокалом. Більш того, з метою виразу особистих почуттів та інноваційного звучання, рок-виконавці систематично вдаються до вокальної імпровізації. Під таким кутом зору, вбачаємо за належне звернути увагу на специфіку вокальної імпровізації в рок-музиці [1, 13].

Вокальна імпровізація в рок-музиці відзначається несподіваністю. Зазвичай, під час виконання, вокаліст спонтанно створює мелодії, голосові ефекти та тексти. Залежно від контексту пісні та інтерпретації вокаліста, у рок-музиці вокальна імпровізація характеризується особливою напругою, енергійністю, емоційним навантаженням та мелодійністю. Крім того, для вокальної імпровізації в рок-музиці притаманне звернення до різноманітних голосових технік, таких як вібрато. Водночас, плавний перехід між нотами, а також використання голосу в грубому стилі стали невід'ємними аспектами вокальної імпровізації в рок-музиці.

Нами було встановлено, рок-вокалісти систематично використовують свій голос як інструмент, імітуючи звуки і ритми інших музичних інструментів, таких як гітара, саксофон або барабани. Такі дії дозволяють створювати багатошаровий звук і додавати глибину вокальному виконанню. У рок-музиці вокальна імпровізація часто переплітається із діями інших учасників сцени. Свою думку ми пояснюємо тим, що вокаліст вдається до взаємозв'язку із гітаристом, басистом чи барабанщиком, що створює більш насичену музичну практику.

Для вокальної імпровізації в рок-музиці притаманні різноманітні голосові ефекти, такі як ехо, реверберація, вокальні фільтри та інші. Останні забезпечують не тільки технічну цінність імпровізації, а й наділяють її елементом виразності, креативності, дозволяючи вокалістам створювати унікальні вокальні виступи [8, 150; 10, 38].

Історія рок-музики багата на приклади вокальної імпровізації. Так, важливо сфокусувати свою увагу на діяльності вокаліста

рок-гурту «Квін» (Queen) Фредді Мерк'юрі, котрий відзначився неймовірною вокальною технікою та особливою імпровізацією. Звертаючись до творчості Фредді Мерк'юрі нами було з'ясовано, співак володів діапазоном, який охоплював близько чотирьох октав. Мерк'юрі з легкістю переходив від низьких, мелодійних нот до високих, пронизливих вищих ладів, що надавало його вокальній імпровізації своєрідної енергії, виразності тощо.

Аналіз та узагальнення надають змогу аргументувати, у рок-музиці Фредді Мерк'юрі вирізнявся технічною майстерністю, що пояснюємо його вмінням контролювати динаміку, темп і ритм власного голосу. Як наслідок, імпровізація рок-вокаліста характеризується складністю та різноманітністю. Крім того, вокальна імпровізація Фредді Мерк'юрі включала складні мелодії і гармонії. До свого виконання, лідер рок-гурту «Квін» додавав несподівані, нестандартні музичні елементи [3].

Застосування біографічного методу зумовлює констатувати, Фредді Мерк'юрі вдавався до вокальної імпровізації, яка відобразилася у низці пісень рок-гурту «Квін». Наприклад, епічна композиція «Богемна рапсодія» (Bohemian Rhapsody) містить низку імпровізаційних моментів, зокрема фінальний фрагмент «Галілео» (Galileo) та вокальну батл-секцію, в якій Мерк'юрі виконує партії всіх членів гурту. Водночас, у пісні «Когось любити» (Somebody to Love) лідер рок-гурту «Квін» продемонстрував свій вокальний діапазон і імпровізував у високих нотах.

Вокальна імпровізація Фредді Мерк'юрі стала основою для створення спонтанних вокальних моментів у пісні «Під тиском» (Under Pressure), яку він виконує разом із Девідом Бові. Натомість, вокальна імпровізація додає жвавого і веселого настрою у композиції «Не зупиняй мене зараз» (Don't Stop Me Now). Як наслідок можемо констатувати, Фредді Мерк'юрі використовував вокальну імпровізацію задля додавання унікальної музичної інтерпретації до численних композицій рок-гурту «Квін» [2, 108; 3].

Майстром вокальної імпровізації, котрий відзначився екстраординарною музичною експресією був вокаліст рок-гурту «Лед Зепелін» (Led Zeppelin) Роберт Плант. Важливо зауважити, володіючи вокальним діапазоном, який включав глибокі баритони і високі тенори, Плант віртуозно переходив від одного реєстру до іншого, надаючи своєму виконанню багатофактурності та динаміки.

Аргументовано, під час концертних виступів лідер рок-гурту «Лед Зеппелін» додавав спонтанні вокальні фрази і звуки. Плант використовував голос задля створення атмосфери і передачі емоцій. Він вдавався до так званого вокального розмноження – спонтанне відтворення вокальних мелодій або фраз під час живого виконання. Більш того, Роберт Плант вільно імпровізував зі словами і текстами пісень, змінюючи акценти, темп, виразність. Також, під час виконання пісень, він додавав нові мелодії, музичні ідеї, що створювало живий характер виступів «Лед Зеппелін».

Узагальнюючи діяльність Роберта Плана можемо констатувати, вокальна імпровізація стала невід'ємною часткою творчості рок-гурту «Лед Зеппелін». Остання яскраво представлена у низці пісень, зокрема: «Ціла купа любові» (Whole Lotta Love), «Ошелешені та розгублені» (Dazed and Confused), «Чорний пес» (Black Dog) і т. д.

Так, пісня «Ціла купа любові» відзначається вдалою вокальною імпровізацією Плана, яку він демонструє в середині композиції. Роберт Плант використовує власний голос, щоб створити експериментальні звуки і фрази, які стали знаковими для пісні. Натомість, вокальна імпровізація забезпечила нове звучання та виконання пісні «Ошелешені та розгублені». Різноманітні вокальні фрази і зміни в мелодії характерні для пісні «Чорний пес». Зазначимо, в даній композиції Роберт Плант варіює голосом та додає спонтанні вирази. На особливу увагу заслуговує саме співвідношення Плана з музикою та рифом гітар. Їхній синтез створює враження вільного обмеження вокалу під час виконання. У пісні «Чорний пес» Роберт Плант демонструє вокальну віртуозність та здатність переходити від одного музичного настрою до іншого [5].

Розглядаючи вокальну імпровізацію в рок-музиці доречно звернути увагу на особливості втілення останньої у творчості Стівена Тайлера – вокаліста рок-гурту «Аеросміт» (Aerosmith). Загалом Тайлер афішує розмаїття вокальних стилів, включаючи рок, блюз, фанк і навіть кантрі, котрі прослідковуються в його композиціях. Він систематично звертається до виконання складних рифів, високих нот, мелодійних фраз.

На основі застосування біографічного методу ми звернулися до творчості Стівена Тайлера та встановили, співак демонструє вокальну імпровізацію у низці пісень рок-гурту «Аеросміт». Так, пісня «Мрій» (Dream On) наділена вокальною імпровізацією в заключній частині, де Стівен Тайлер вдається до високих

нот. Водночас Тайлер імпровізує зі своїм вокалом, додаючи різні мелодійні фрази та артикуляцію у пісні «Солодкі емоції» (Sweet Emotion). Зміна вокальної динаміки та додавання нових рифів характеризують композицію «Мама Кін» (Мама Kin), тоді як враження спонтанності та емоційності віддзеркалюються у пісні «У Джені є пістолет» (Janie's Got a Gun) [7, 180].

Фокусуючи увагу на особливостях вокальної імпровізації в рок-музиці другої половини ХХ століття та діяльності Фредді Мерк'юрі, Роберта Плана, Стівена Тайлера, вагомо, в контексті висвітлення означеної проблеми, звернути увагу на вокальну імпровізацію в рок-музиці початку ХХІ століття та з'ясувати її специфіку, перспективи розвитку в спектрі сучасного музичного мистецтва.

Доведено, на початку ХХІ століття вокальна імпровізація в рок-музиці продовжує бути важливою складовою виразності вокалістів. Однак вокальна імпровізація в рок-музиці сьогодення вирізняється окремими рисами. Під таким кутом зору, використовуючи порівняльно-зіставний аналіз, ми встановили головні особливості вокальної імпровізації в рок-музиці початку ХХІ століття, а саме: еклектичність стилів, використання технологій, варіація текстів [6, 196].

Аргументовано, вокалісти сучасної рок-музики все частіше поєднують різноманітні вокальні стилі та техніки в одному виконанні, які включають елементи року, попу, репу, електронної музики тощо. Означений синтез звуків та стилів, створює нове, автентичне звучання. Технологічний прогрес та комп'ютерні інновації ХХІ століття дають змогу вокалістам використовувати різноманітні ефекти та обробку голосу. Як наслідок, можемо спостерігати неординарний вокальний звук. Наголосимо, вокалісти сучасної рок-музики вдаються до імпровізації не тільки зі звуками, але і зі словами. Вони змінюють текст пісні, додають спонтанні фрази або адаптують слова під настрій і атмосферу виконання. Рок-вокалісти ХХІ століття включають вокалізи та скати, що додає більше музичних варіацій виконанню. Вагомим аспектом є взаємозв'язок виконавців з аудиторією, котру вокалісти заохочують до спільного співу.

Загалом вокальна імпровізація в рок-музиці початку ХХІ століття підкреслює індивідуальність виконавців і дозволяє їм творчо варіювати зі звуками та виразом. Вона залишається однією з важливих частин рок-музики та наділяє співаків особливою виразністю, унікальністю. Сучасна музична

сцена демонструє творчий потенціал та новаторство рок-вокалістів, імпровізація яких додає своєрідної креативності до виступів. Так, вокаліст американського рок-гурту «Перл Джем» (Pearl Jam) Едді Веддер відомий відчутною імпровізацією та здатністю створювати емоційний звук під час живих виступів. Водночас, американський рок-гурт «Альтер Міст» (Alter Bridge) демонструє вокальну імпровізацію на чолі зі своїм лідером Майлзом Кеннеді. Експериментальним підходом до вокальної імпровізації в рок-музиці відзначається вокаліст рок-гурту «Інкубус» (Incubus) Брендон Бойд та вокалістка Ліззі Хейл – учасниця рок-гурту «Буревій» (Halestorm) [9, 53].

Висновки. Отже, висвітлюючи особливості вокальної імпровізації в рок-музиці, ми доходимо висновку, вокальна імпровізація – це процес створення музики голосом без задалегідь підготовлених музичних або текстових матеріалів. У рок-музиці вокальна імпровізація передбачає творчий процес, в якому вокалісти вдаються до вираження власної автентичності, унікальності, виразності через додавання окремих фраз, слів, звуків тощо.

На основі застосування історико-генетичного та ретроспективного аналізу, а також біографічного методу доведено, що вокальна імпровізація стала невід'ємною частиною рок-музики, представники якої (Фредді Мерк'юрі, Роберт Плант, Стівен Тайлер) систематично зверталися до імпровізації під час своїх виступів. Аргументовано, лідер рок-гурту «Квін» Фредді Мерк'юрі володів широким вокальним діапазоном і здатністю до високих нот. Його вокальна імпровізація відзначається спонтанними вокальними фразами та звуками. Силою та виразністю голосу користується Роберт Плант («Лед Зеппелін»), який вдало імпровізує під час виступів, змінюючи вокальні лінії та фрази, а також поєднує енергетику рок-музики із елементами блюзу. Натомість, вокальна імпровізація, що виявляється завдяки фразам, рифам, ефектам характеризує Стівена Тайлера та рок-гурт «Аеросміт». Встановлено, сьогодні, вокальна імпровізація залишається важливою і актуальною частиною рок-музики.

Література

1. Вавшко І. Музична поетика рок-балади: автореф. дис. канд. мистецтвознавства. Харків, 2019. 17 с.
2. Васильєва Л. Два аспекти соціального функціонування рок-музики. *Мистецтвознавчі записки*. 2005. Вип. 8. С. 106–111.
3. Дискографія Queen. URL: <http://www.jugi3.ch/homepage/queen.htm>. (дата звернення: вересень 2023).
4. Колодко А. Рок-музика як форма молодіжної субкультури. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. С. 227–236.
5. Культурологія Led Zeppelin – півсторіччя. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/press-review-42590268>.
6. Сбітнієва О. Тенденції розвитку вокальних методик у XX столітті. *Духовність особистості: методологія, теорія, практика*. 2021. № 1 (100). С. 193–201.
7. Стецюк Б. Види музичної імпровізації: класифікаційний дискурс. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти*. 2020. Випуск 57. С. 178–196.
8. Altenmüller E. Vocal in musicians. *Journal of Therapy*. 2016. № 22 (2). P. 144–155.
9. John Mondanaro. Exploring Oral Traditions in the Study of Vocal Improvisation. *Music Therapy Perspectives*. 2021. P. 45–62.
10. Ward-Steinman M. Vocal Improvisation: For Singers and Choral Groups. 2014. 56 p.

References

1. Vavshko, I. (2019). Musical poetics of rock ballads: avtoref. dys. kand. mystetstvoznavstva. Kharkiv [in Ukrainian].
2. Vasyliieva, L. (2005). Two aspects of the social functioning of rock music. *Art History Notes*, 8, 106–111 [in Ukrainian].
3. Queen discography. Retrieved from: <http://www.jugi3.ch/homepage/queen.htm> [in English].
4. Kolodko, A. (2015). Rock music as a form of youth subculture. *Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy*, 227–236 [in Ukrainian].
5. Led Zeppelin's cult status – half a century. Retrieved from: <https://www.bbc.com/ukrainian/press-review-42590268> [in Ukrainian].
6. Sbitnieva, O. (2021). Trends in the development of vocal techniques in the 20th century. *Spirituality of the individual: methodology, theory, practice*, № 1 (100), 193–201 [in Ukrainian].
7. Stetsiuk, B. (2020). Types of musical improvisation: classification discourse. *Problems of interaction between art, pedagogy and theory and practice of education*, 57, 178–196 [in Ukrainian].
8. Altenmüller, E. (2016). Vocal in musicians. *Journal of Therapy*, 22 (2), 144–155 [in English].
9. Mondanaro, J. (2021). Exploring Oral Traditions in the Study of Vocal Improvisation. *Music Therapy Perspectives*, 45–62 [in English].
10. Ward-Steinman, M. (2014). *Vocal Improvisation: For Singers and Choral Groups* [in English].

Стаття надійшла до редакції 09.10.2023
Отримано після доопрацювання 14.11.2023
Прийнято до друку 20.11.2023